

ЗАРДУШТИЙЛИК ДИНИДА ИҚТИСОДИЙ ОНГ

Худойқулов Азамат Бешимович

Иқтисодиёт ва педагогика университети
Тарих ва ижтимоий фанлар кафедраси доцент в.б.
E-mail: azamatxudoyqulov@gmail.com Тел.: +998 (91)-562-77-15

Саидов Шомаҳмуд Азамат ўғли

Турон университети Педагогика ва
психология кафедраси 1-босқич магистрант

E-mail: shomahmudsaidov@gmail.com

Тел.: +998 (99)-075-77-15

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20536897>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 26-may 2026 yil

Ma'qullandi: 28-may 2026 yil

Nashr qilindi: 30-may 2026 yil

KEYWORDS

зардуштийлик, иқтисодий онг, меҳнат, ҳалоллик, тежамкорлик, мулк, "Авесто"..

ABSTRACT

Мазкур мақолада Zoroastrianism динида иқтисодий онгнинг шаклланиши, меҳнат, ҳалоллик, тежамкорлик ва мулкка муносабат масалалари таҳлил қилинган. Шунингдек, зардуштийлик таълимотининг жамият иқтисодий ҳаётига таъсири ва унинг маънавий-ахлоқий аҳамияти ёритилган. Тадқиқотда тарихий, таҳлилий ва қиёсий методлардан фойдаланилган.

Avesta асосида шакланган зардуштийлик инсоният тарихидаги энг қадимий динлардан бири ҳисобланади. Унинг асосчиси Zoroaster бўлиб, таълимот яхшилик ва ёмонлик ўртасидаги кураш ғоясига асосланган.

Зардуштийлик таълимотида меҳнат қилиш, ерга ишлов бериш, чорвачилик билан шуғулланиш ва ҳалол ризқ топиш эзгу амал сифатида баҳоланган. Бу эса иқтисодий онг шаклланишига муҳим таъсир кўрсатган. Айниқса, Марказий Осиё халқлари маданияти ва иқтисодий қарашларида зардуштийлик анъаналари муҳим ўрин тутган.

Ҳозирги даврда иқтисодий маданият ва маънавий қадриятлар муносабатини тадқиқ қилиш долзарб аҳамият касб этмоқда. Шу нуқтаи назардан зардуштийликда иқтисодий онг масаласини ўрганиш муҳим ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар шарҳи. Зардуштийлик таълимоти ва унинг ижтимоий ҳаётга таъсири кўплаб тадқиқотчилар томонидан ўрганилган.

Mary Boyce ўз асарларида зардуштийликда меҳнат ва деҳқончилик муқаддас вазифа сифатида талқин қилинганини қайд этади [1, 35-бет].

Abu Rayhan al-Biruni "Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар" асарида зардуштийларнинг турмуш тарзи, меҳнат ва мулкка муносабати ҳақида маълумот беради [2, 48-бет].

Max Weber дин ва иқтисодиёт муносабатларини таҳлил қилар экан, қадимги шарқ динларида меҳнат ахлоқи муҳим аҳамиятга эга бўлганини таъкидлайди [3, 67-бет].

Шунингдек, замонавий тадқиқотчилар "Авесто"даги иқтисодий ғояларни экологик ва ахлоқий иқтисодиёт билан боғлиқ ҳолда таҳлил қилмоқдалар [4, 102-бет].

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида қуйидаги усуллардан фойдаланилди:

тарихий метод — зардуштийликнинг пайдо бўлиши ва ривожланишини ўрганишда; манбашунослик усули — “Авесто” ва илмий адабиётларни таҳлил қилишда; қиёсий таҳлил — зардуштийлик иқтисодий қарашларини бошқа динлар билан солиштиришда;

таҳлилий метод — иқтисодий онгнинг асосий хусусиятларини аниқлашда.

Таҳлил ва натижалар. Зардуштийликда меҳнат эзгуликнинг муҳим кўриниши ҳисобланади. Айниқса, ерга ишлов бериш ва ҳосил етиштириш яхшиликка хизмат қилиш сифатида баҳоланган. “Авесто”да деҳқончилик инсоннинг муқаддас бурчи экани таъкидланган [5, 41-бет].

Зардуштийликда ҳалол меҳнат орқали топилган бойлик қадрланган. Нохалол даромад, алдаш ва зўравонлик қораланган. Бу эса иқтисодий муносабатларда адолат ва ишонч муҳитини шакллантирган.

Шунингдек, тежамкорлик ва мулкни асраш ғоялари ҳам муҳим ўрин эгаллайди. Табиатни ифлослантирмаслик, сув ва ерни муҳофаза қилиш каби қарашлар иқтисодий фаолиятда масъулият ҳиссини кучайтирган (6, 53-бет).

Зардуштийликда жамоа манфаати ва ижтимоий ҳамжиҳатлик муҳим аҳамиятга эга бўлиб, бу ҳолат иқтисодий барқарорликни таъминлашга хизмат қилган

Хулоса ва таклифлар. Хулоса қилиб айтганда, зардуштийлик динида иқтисодий онг меҳнатсеварлик, ҳалоллик, тежамкорлик ва табиатга эҳтиром ғоялари асосида шаклланган. Бу кадриятлар жамият иқтисодий тараққиёти ва маънавий барқарорлигига ижобий таъсир кўрсатган.

Таклифлар. “Авесто”даги иқтисодий ва ахлоқий ғояларни чуқурроқ ўрганиш; Миллий иқтисодий маданиятни шакллантиришда тарихий-маънавий меросдан самарали фойдаланиш;

Ёшларда ҳалол меҳнат ва экологик масъулият тушунчаларини ривожлантириш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Boyce M. Zoroastrians: Their Religious Beliefs and Practices. — London: Routledge, 1979.
3. Beruni A.R. Osor ul-boqiyā. — Toshkent: Fan, 1968.
4. Weber M. The Sociology of Religion. — Boston: Beacon Press, 1963.
5. Dhalla M. History of Zoroastrianism. — New York: Oxford University Press, 1938.
6. Avesto. — Toshkent: Sharq, 2001.